

САМУР

№ 10 (211) 2008-йисан 29-НОЯБРЬ

1992-йисан январдила акъатзава

ЦИЙИВИЛЕР

АЗЕРБАЙЖАН ЧІАЛ ЧИРДА

Франциядин Гьукуматдин РагъкъечІдай патан ЧІаларин ва Медениятрин Институтда азербайжан чІалан факультет кардик кутуна. И институтдин тарихдин гелер дегъ ЧІавариз физва. 1669-йисуз, XIV Людовикан вахтунда арадиз Франциядин гъайи Жегъилрин ЧІалан Меркез XX асирда институтдиз элкъуьрна.

Алай вахтунда ина 11 агъзур жегъилди кІелзава. Вири дуьньядиз сейли тир и илимдин меркезда санлай 90 чІал чирзава. Азербайжан чІал чирунив институтдин Евразиядин ЧІаларин Департаментдин пешекарар машгъул жеда.

Цийи факультет ахъаюнхъ галаз авсиятда ина кьиле фейи мярекатда чи республикадин векилрини иштиракна.

ЮНЕСКО-ДИ КЪЕЙД АВУНА

Азербайжандин тІвар-ван авай кхъираг, алим ва педагог Мир Жалал Пашаеван 100 йисан юбилей ЮНЕСКО-ди гегъеншдиз къейд авуна. Тешкилатдин кьилин дараматда кьиле фейи мярекатда Азербайжандин сад лагъай ханум Мегърибан Алиевади ва чи республикадин векилрини иштиракна. ЮНЕСКО-дин кьил Киоширо Матсууро ди М.Ж.Пашаеван уьмуьрдин рекъикай ва яратмишунрикай малумат гайидалай кьулухъ Азербайжандинни и тешкилатдин арада сихдаказ алакъаяр туькІуьруниз куьмек гайи Мегърибан Алиевадиз вичин разивал малумарна.

ХОЖАЛИДИКАЙ ФИЛЬМ

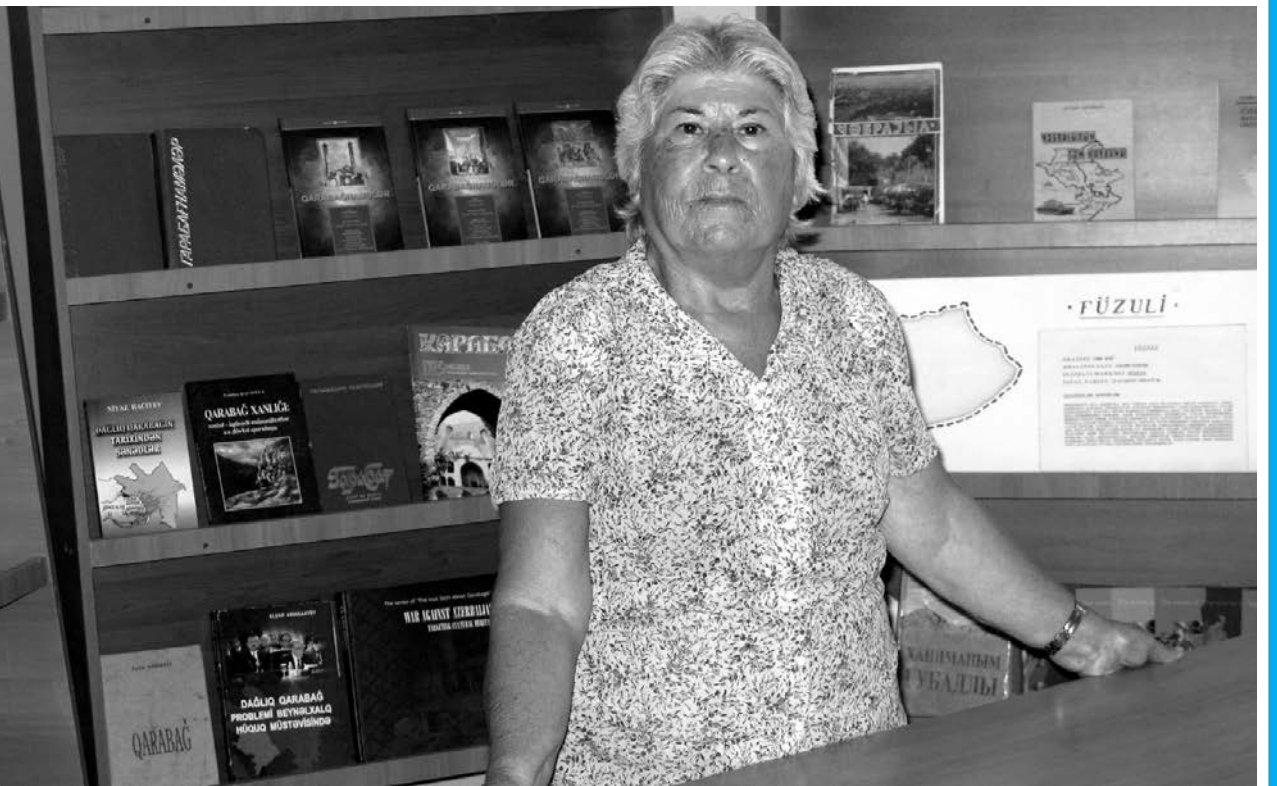
Туьркиядин сейли режиссер Коргъан Юртсевер Хожалидин седдиз талукъ 120 декъикъадин фильм чІугван патал Азербайжандиз атанва. Эрменийри чи чилерал авур вагъшивилер, инсанрин кьилел гъайи мусибатар, Хожалида кьиле фейи вакъиаяр галай-галайвал чирун патал шумудни са ктабар кІелай, фильмриз тамашай сеняткарди сценарийдин винел кІвалахзава. Чи республикада и рекъай вичин чирвилер артухарай ам кхьинрив рикІ алаз эгечІнава. Фильмда кьве уьлкведин актерри иштиракда. Кьилин ролара лагъайтІа, азербайжанви актерар кьугъвада.

Туьрк сеняткардин мурад и фильм дуьньядин экранриз акъудун, Хожалидин седдикай вирибуруз малумат гун я. Туьркиядин "Трон фильм" ширкетдин харжидалди арадиз атана кІанзавай фильмдик чи республикадин чІехи кьуллугърал алай бязи инсанрини чпин пай кутада.

ХРУШЕВКАЯР ЧУКІУРДА

Азербайжанда 1950-1960-йисара эцигай вад мертебадин кІвалер 2011-йисан эхирдалди чукІурда. И фикир эхиримжи йисара чи республикадин талукъ тешкилатрин регъберрин мецей фад-фад ван кьезва. Экспертри ихътин кІвалер яшамешун паталди хаталу я лугъузва ва абур чукІурун чарасуз тирди къейдзава.

СССР-дин регъберри са чІавуз ихътин дараматрин уьмуьр 25 йисалай алатдач лагъана гаф гана, анжах и кар кьилиз акъудначир. Чпин уьмуьрар фадлай гьална куьтягнава и ихътин кІвалер Москвада чукІурна куьтягнава. Къунши республикайрани хрушевкаяр тІмил ама. Экспертри стандартрив къазвачир, шегъердин ярашугъ чІурзавай и вад мертебадин кІвалерин чкадал цийибур хкаждай вахт агакънава лугъузва. Бакуда, Сумгаитда ва маса шегъерра и кар геждал вегъни куьгъне дараматрихъ галаз авсиятда проблемаяр арадиз гъун мумкин я, абур чукІурун дар ва аскІан кІвалера уьмуьр гъалай инсанар патал чІехи савкъват жеда, лугъузва экспертри.

ЧАН АЛАЙ ЭНЦИКЛОПЕДИЯ

Садбуру адаз "чан алай энциклопедия" лугъуда. Азербайжандин шумудни са тІвар-ван авай алимри чпин агалкъунрик Республикадин Гьукуматдин Ктабханадин малуматдинни библиографиядин отделдиз гзаф йисара регъбервал гайи Гъарифат Гъамидовадини пай кутурди къейд ийизва.

Бакудин Гьукуматдин Университетдин ктабханачивилин факультетдин студентри Гъарифат Гъамидовадин тежрибадихъни агалкъунрихъ авсиятда 5 дипломдин ва 10 курсунин кІвалах кхъенва.

1934-йисуз КІар райондин Ясабрин хуьре дидедиз хъайи

Гъарифат Гъамидова аял чІавалай етим амукънай. КІарин детдомда тербия къачур и вкІегъ руша Бакудин Медени Маариф Техникум, гьугъунлай Азербайжандин Гьукуматдин Университет акъалтІарнай. Ам М.А.Сабиран тІварунихъ галай ктабханада кІвалахал акъвазнай.

Са къадар вахтундила Гь.Гъамидова Фиолетован тІварунихъ галай ктабханадин регъбервиле тайинарнай. М.Ф.Ахундован тІварунихъ галай Республикадин Гьукуматдин Ктабханада яргъал йисара малуматдинни библиографиядин отделдиз регъбервал гайи лезги дишегъли "Знак

Почета" ордендиз, гъакІни "Зегъметдин игитвиляй" ва "Зегъметдин чешнелувиляй" медалриз лайих акунай. Ам 20-далай виниз библиографиядинни методикадин ктабрин автор я.

И мукъвара Азербайжандин Президент Илгъам Алиеван серенжемдалди Гъарифат Гъамидовадиз "Терекъкъи" медаль гана.

Зегъметдал рикІ алай, масабуруз хъсанвал ийин вердиш кьунвай и кьени кьилихрин дишегъли рикІин сидкъидай тебрикзава чна. Адаз чандин сагъвал, рикІин шадвал тІалазава.

"САМУР"

ЛЕЗГИЙРИ ЛУГЪУДА

Касан хуьре са иер руш авай. Адал сад-садакай хабарсуз кьве дуст-къве къегъал ашукъ хъанай. Абурукай сада рушаз рикІ ахъайнай. Руша жегъилдиз Шагъдагъдин кІукІ къалурна лагъанай:

- Йиф чІичІна, югъ жедалди вуна ана цІайлахан кайитІа, зун ваз къведа.

Хвеш хъайи жегъил балІандал акъахна дагълар галайнихъ фенай. Са вахтундилай муькуь жегъилни рушан кьилив атана адаз вичин рикІ ахъайнай. Руша гьадазни Шагъдагъдин кІукІ къалурна лагъанай:

- Экуьналди ана цІаяр куда. Вавай а цІайлахан туьхуьриз хъайитІа, зун види я.

Жегъил хвешила рекъе гъатнай. Экуьнахъ гирведеал акъахайла, адаз туьхуьнзавай цІайлахан ва адан патав ширин ахвариз фенвай вичин дуст акунай. Ам цІайлахандал кІарасар хъивегъна, регъятдиз ксус, дуст, лагъана кьулухъ элкъвенай.

Цуьк цайида
мух гьудач.

Лезги халкъдин
мисал.

Чи хуьрер

1829-йиле

2006-йиле

Гьажиги Гуьльшан ва вичин ве-ис-тирхь-и-а-г-а-з

МискИни та ихтилат

Рубаббе бахадши афар

Аваранин администрациядин кьил Алли Сагатов ва агьасал Гьуьмет Сагеев Хуьрун-те-те-е-т-т-ка-и-веревир-за-ва

Шагьнигар баде

Гуьльсейран ба те

Вичихь Аваран ва Хуьрел хуьрер акатзавай Аварандин администрациядинхь санлай 547 майишат ава. Инин агьалийрин кьадар 2402-далай алатнава. Иер тамарин, генг чуьллерин, цуьквед яйлахрин макан тир инин берекатлу чилерин тарифар виринриз чкланва.

Кцлар райондин дегь хуьрерик акатзавай Аваранда икьван гагьди я археологиядин кваллахар кыле тухванвач, яни и хуьрун тварцин этимология-дикай илимдин бинедал алай баянар ганвач. Ингье 2004-йисуз Бакуда басма хьайи 7-лагьай синифдин "Юкьван асиррин тарих" ктабдин 75-чина Аваран хуьрун твар VI виш йисуз Кеферпатан Кьафкьаздай Кьибле Кьафкьаз-диз атай, 558-йисуз ина Авар Гьукумат тукьлуьрай тюрк тайифайрихь галаз алакьалу тирди кьалурнава. И гафар гьакьикьатдив кьадайбур туширди субутун патал яргьариз ваь, хуьрун са шумуд чкадал алай дегь сурариз вил вегьин бес я. Са шумуд йис инлай вилик хуьрун тракторист Межид халуди чил эгьундайла вилел акьатай суру ам мягьтеларнай: кучукавайдан кьибле адетдинди тушир. Чиликай гьа са жуьредин са шумуд сур хкатайла, касди абур вичин хуьрунвийри кьалурнай. Сурадин виридан кьилик циб хьуни вири хияллу авунай. Ибур кьене кьиметлу кьванер ваь, яд хуьдай хьенчин кьапар тир. Хуьрун куьзубуру, гьаклни райондай и суракьдал атай тарихдай кьил акьатзавай ксарин Кцларин гзаф чкайра дуьшуьш жезвай ихьтин сурарихь ухшарвилер авайди малумарнай. Дегь чавара инсанар кучукайла абурун кьилик кьене яд авай циб тадай адет рикел гьанай. И карди хуьрун яшар гзаф тирдакай веревирериз гузва.

И хуьре лезгийрин гьуцар диндихь галаз авсията арадиз атай адетар кьедалди ама. Гьуцарин алхшар фад-фад ван кьведа ваз ина. Куьзубурун ихтилатар гьуцарин акьул гунар авачиз жедач. Пширерал финни гьа девиррилай амай адетрикай я. Кцларин гзаф пшир авай хуьрерикай сад тир Аварандин "Салмаханан пшир"ел кьунши районрайни инсанар кьведа.

Топонимия илимдин кьилин тлалабурикай сад гьар са хуьрун тварцин мана ана яшамеш жезвай халкьдин члала жагьурун тирвилей "Аваран" тварцин этимологиядикай рахадайла сифте адан манадикай фагьумна кланда. "Гуьлуьшан", "мублагь", "берекатлу", "варлу" хьтин манаяр гузвай и халисан лезги гаф кьедалди халкьдин меце ава. "Авадан" гафунин синоним хьиз члала яшамеш жезвай и гаф "авар" гафунихь галаз алакьалу ийин эсиллагь дуьз туш. Вучиз ла-гьайтла, гафунин диб "авар" ваь, "Аваран" я. Кьилий-кьилди мублагь чилер тир и иер ва гуьлуьшан макандал хуьрунбуру манадив кьадай хьтин твар илитнавайди ашкара я.

Хуьрун кьадимвал субутзавай деллирикай виридалайни кьетенди ина дегь члаварин лезги члалан миже амайди, хуьрунвийар мишь лезги члалалди рахан я. Чи гафарганра гьатнавачир, анжах са береда чи члехи бубаярни дидеяр рахай дегь члалан вишералди гафар кьажгьди ваз ина.

Гафунин кьадир чидай, хьинрал рикл алай аваранвийри чпин хуьр сейли авур кьелемэгьли, твар-ван авай

хьыраг Ядуллагь Шейдаеван тварц-елди дамахда. Лезги шииратдиз цийи рангар, цийи тешбигьар гьайи, четин кьисметдин шаир Агьмедбег Шихкьайибов, кцларвийрикай сифте яз М.Горькийдин тварунихь галай Москвадин Литературадин Институт акьалтларна "Кцлар" газетда кваллахай, шаирвилин шегьредиз экьечлала рагьметдиз феий Акиф Алиханов и хуьрай тир.

Хуьрун твар-ван авай члехи сихилрик Башар, Кьалпар, Цларпар, Хушумар, Тумакар, Хужаяр, Эхнегар ва масабур акатзава. Виридалайни члехи сихил Башар я. Кьалпар са береда Дагьустандин Бахцугьрин хуьрай иниз куьч хьайибуру арадиз гьайиди я. Абуруз "кицлер, клеклер куклурдайбур"ни лугьуда. Цларпар туьнтбур, фад члелай алатдайбур ятла, Хушумар секинбур, гаф чурурна лугьудайбур я.

Лезгийрин вири хуьрерал хьиз Аварандални лаклаб ала: "Пач Аваранар" лугьуда абуроз. Пач и хуьре хьиз санани чрадач. Лезгийрин цун кваллин и тламдин халисан дад чирун патал Аварандал фин чарасуз я. Виш йисар я и рекьай чпин квенквечивал гьилий гузвач аваранвийри.

- Са лаклабни ала чал: "Итим ядай Аваранар", - лугьуз ихтилатна чаз хуьрун агьсакьалри. Ахпа и лаклабдин тарихдикай рахана абур. Дегь члаварилай гаф чинал лугьудай, такабурулу, кичи тийижир инсанар хьиз сейли тир и хуьрун агьалияр. Эрмени-мусурман дяведа иллаки тафаватлу хьанай абур. Ксарин вирида гьиле яракь кьунай. Абуруз аялар, дишегьлияр сува туна чеб Кьубадиз жегиниз фенай. 30 кас кьулуьх элкьвеначир.

Аваран са береда Кьуба патан муьминар гзаф авай хуьрерикай тирдин инин мисклиндин тарихдини субутзава. Кцларин кьадим мисклирикай сад и хуьре хьайиди Ш.Фатуллаева 1998-йисуз Ленинградда басма авур "Градо-строительство и архитектура Азербайджана XIX-начала XX века" ктабдани кьалурнава. Авторди кьенвайвал, 1829-йисуз Аваран хуьре эцигай мисклин инин куьгьне мисклиндин чкадал хкажнай. Гьа члавуз куьгьне мисклиндин яшар са шумуд виш йис тир. Ам эцигиз тур касдин твар хуьрунвийрал агакьнавачтлани, адан руьгьдиз вирида алхшида.

Цийи мисклин хкажнавайбурун тварар лагьайтла, виридаз чиди. Кьедра Меккеда хьайи вад аялин диде Гуьлзада Османовади и кар вичин Москвада яшамеш жезвай веледрихь галаз санал кьилиз акьудна. И карда адиз виридалайни гзаф куьмек гайиди адан хьа Гьуьмет хьана.

XVII - XVIII асирра Аварандай ядиз Меккедиз цудралди ксар фенай. Абурукай Гьажин Назар, Гьажин Амахан, Гьажин Шейда, Гьажин Зуьлфикьар ва масабурун тварар вирида гьуьрметдивди кьада. Советрин девирдани хуьре элдин гьуьрмет кьазанмишай фекьияр хьана. Абурукай сад Шихмурад Ибрагьман хва тир. Гуьгьуьнай Загьир Селимханан хва Регьимова адан чка кьунай. Аял члавалай Дагьустандин твар-ван авай шейхеривай диндин сирер чирай и касди Аварандал бине кутуна, ина инсанриз кьулдугь авунай. Гила адан рехь хци Фераиддина даваранзава. Шамахиндин Педагогикадин Техникумдин милли ахлакьдин ва исламшуьнавилдин факультет акьалтларай и жегьил Гьуьрмет Османова алатай йисуз ви-

чин харжидалди Меккедиз ракурнай. Фераиддина хуьрун диндин ижмадиз регьбервал гузва.

Геронтологиядин (яргьин уьмуьр гьалунин сирер чирзавай) илимдихь галаз машгуьл жезвайбур патал Аваран халисан тежрибадин мектеб я. Са шумуд йис идалай вилик ина чпин яшар вишелей алатнавай гзаф инсанар яшамеш жезвай. Абурукай Везирханова Сечме Шихкериман рушакай "Самур"ди кьилди кьхьенай. Вичин 106 яшар хьайила аялди хьиз некьедин сас акьудай и дишегьлиди 107 йис уьмуьр гьалнай. Са тлал-квални авачиз, кваллин, салан крар ийиз, гамар храз уьмуьр гьалай и кьени кьилихрин дишегьлидиз вич рекьидай югь чидай. Адан суса, 80 яш хьанвай Гуьлембер халади чаз ихтилатна:

- Садряхь кьарида заз лагьана, чан свас, ваз веси хьурай, зи иштагь атлана хьи, тазиятдин гьазурвилер аю. Гьаклни хьана. Кьве юкьуз ада затлани тьунач. Нянихь хайибур, мукьва-кьилибур кватлана абуроз вичин весияр авуна. Экуьнахь ада чан гана.

Хуьрунвийрин меце гьатнавай "Гуьлжейранан кула" лугьудай мисал вичин 100 йис хьанвай Регьимова Гуьлжейран Тагьидин рушахь галаз алакьалу я. Уьмуьр четинвилерани дарвилера феий, сиве-сивди ацланвай кула пеш хьиз хкажна кьамал кьадай и виклегь дишегьли ксаризни чешне тир. Чун вичикай хабар кьаз феийла "Гуьлжейран баде багьда авай. Таран кулунив хьипи пешер шткизвай кьакьан буйдин, лацу яklarин, жегьилвилдин иервал кьадарнавачир, вилик вилера эквер куьгьвазвай и баде риклиз акьван чими тир хьи!

Гуьлжейран бадеди чаз цийиз асуннавай кьур кьалурна гьамлулаказ хуьрена:

- Яхцур кьажгьан накьв ялна асуннавайди я за. Зун кьейила атайбуруз инагар хьсан акурай ман.

Пагь атлана амуькьна чун. Хуьрунбуру ихтилатна хьи, михьивилей реклв гузвай квал, гьен, сал и кьаридин хиве авайди я. 50 яшар хьанвай вичин начагь рушаз акьатзавай и дидедиз маса чара авач эхир.

Шагьнигар баде лагьайтла, чаз вичин сала пер ягьиз акуна. Асклан буйдин, кьумрал яklarин и виклегь дишегьли вичикай ихтилат феий виш йисан кьари тирдан члалахь хьун четин кар тир.

Шагьнигар бадедин верци ихтилатрал гзаф рикл алай:

- Эрмени-мусурман дяведин вахтунда зун агакьнавай руш тир. Зи буба Шевлетни члехи буба Везирхан а дяведай хтанач. Етим амуькай зун Гьуьсейназ гьуьлуьз фена. Чахь вад аял хьайила Гьуьсейн дяведиз фена, гьана гьелек хьана.

Вичихь 25 хтул, 4 шул, 2 шул авай Шагьнигар баде кваллин ван я. Вичин хтул Майиса кьене фу авай текне кьурла "чан бала, ви юкь тлар жед", лагьана вичи кьада. Кьедалди фар, афарар чразва. Ада цийиз хьрак чранвай афаррикай нен чазни кьисмет хьана. Ял ягьидай члавуз ада исин гуьлуьтар храда. И дишегьлидиз чиди кьван мани, мах вуч тир! Са ялце 40-50 бенд тукьлуьрнай ада.

Рикл ацланваз хьфена чун и хуьрай. Анжах лугьудай гафар куьтягь хьанач. Вучиз лагьайтла са макьалада са хуьруькай, адан инсанрикай чирвилер гун асан кар туш.

Седакьет КЕРИМОВА

ЗЕЙНАЛАБДИН ТАГИЕВ В ИСТОРИИ АЗЕРБАЙДЖАНА И ДАГЕСТАНА

(Начало в предыдущем номере)

Как было сказано в официальном документе 24 мая 1898 г. разрешено к устройству в Баку на пожертвование почетным попечителем Бакинской Мариинской женской гимназии купцом I гильдии Тагиевым средства (до 158000 руб.) русско-татарскому женскому училищу присвоить наименование "Александрийское". Императрица объявила Тагиеву благодарность за щедрый дар.

Тагиев открывал школу, используя передовой опыт Европы. Он специально ездил в Париж для изучения истории женского образования во Франции.

7 октября 1901 года в Баку состоялось открытие первого в мусульманском мире женского русско-мусульманского училища. Училище с четырехлетним сроком обучения через 2 года стало пятилеткой, шестилеткой, затем превратилось в семинарию. Для учениц ввели форму - платья дагестанской женщины, ученицы покрывали головы шарфами. Такой же костюм носили и учительницы.

За выдающиеся заслуги в развитии просвещения Государь Император Николай II 25 января 1907 г. повелел пожаловать Тагиеву Гаджи Зейналабдину чин действительного статского советника.

Училище Тагиева в 1915 г. окончила лезгинка Шахрузат Алкадарская, внучка Гасана эфенди Алкадарского. Тагиев с большим уважением относившийся к Алкадарскому как к большому ученому, удовлетворил его просьбу - приняв внучку в училище. Шахрузат Алкадарская-Султанова в 1915 г. окончила училище, через 2 года в Касумкенте открыла школу. Родители отказывались отпускать девочек в школу, где учились мальчики. Тогда Шахрузат в своем доме впервые открыла 4-х классную школу для девочек. "В тот же день в школу пришли 100 девочек, - вспоминает Шахрузат, - принимать всех желающих в нашем небольшом доме было невозможно. Оставила только 50 девочек. Все

они могли читать, писать, говорить по-русски".

В то же время у самого Тагиева, сделавшего так много для развития просвещения в Азербайджане, возникли большие проблемы. Когда он решил определить своих дочерей - Сару и Лейлу - в Смольный Институт благородных девиц, пришел отказ. "В связи с тем, что Вы не бек, не хан, не принадлежите к аристократическому сословию, выполнить вашу просьбу не можем. В этом институте обучаются лишь дети графов, князей, ханов, беков, эмиров". Решить проблему помогли дагестанские брачные связи Тагиева. Жена Тагиева - Сова ханум - представила официальные документы о том, что ее отец - доблестный генерал русской армии Араблинский, награжденный царем золотым оружием. Благодаря заслугам деда, дочек Тагиева приняли в Смольный Институт.

Многогранна была деятельность Тагиева. Он оставил свой заметный след во всех областях сферы жизни Азербайджанского народа, мусульман Кавказа.

Тагиев в 1883 году на свои средства построил первое капитальное здание театра, которое сохранилось до наших дней (ныне здание Государственного драматического театра им. М.Азизбекова).

Он был самым крупным меценатом на Кавказе. С его именем связано и издание первых книг в Азербайджане и Дагестане. В конце XIX в. произошло важное событие в культурной жизни народов Дагестана. В 1892 г. на деньги Тагиева - 482 рубля - в Баку на азербайджанском языке вышла книга Гасана Алкадарского "Асари Дагестан" ("История Дагестана"). Книга Алкадарского является не только "Историей Дагестана". Смело можно назвать ее также "Историей Азербайджана", "Историей Ирана", "Историей Турции", "Историей арабских стран", "Историей России".

В начале XX столетия в духовной жизни азербайджанского народа произошло событие огромного исторического значения. По инициативе Тагиева появился Ко-

курсанты из черкесов, карачаевцев. Курсы продолжались до 1 сентября 1917 года. Из этих курсов вышло много учителей, которые в своих аулах открыли школы.

Еще на первом съезде горских народов Кавказа, открывшемся 1 мая 1917 года во Владикавказе, было сказано о необходимости открытия с начала учебного года семинарии и института для подготовки учителей-горцев и учителей-горняков.

Но открытие института задерживалось из-за отсутствия средств. Тут на помощь пришла финансовая помощь Тагиева. А в ноябре 1917 года в Темир-Хан-Шуре состоялось открытие первого педагогического института в Дагестане.

К началу революционных событий 1917 года на берегу Каспийского моря Тагиев имел 35 рыбных промыслов, несколько тысяч рабочих, холодильник (на 40 рабочих), механический бондарный завод (на 355 рабочих), фабрику "Каспийская мануфактура" (316 рабочих), стоимость которых определялась в несколько миллионов рублей.

После свержения царизма Тагиев, как дальновидный политик, с пониманием относился к тем большим переменам, которые начались в стране. Он первым в Дагестане в мае 1917 года на своих предприятиях установил 8-ми часовой рабочий день. Февральскую революцию он считал событием большого исторического значения, особенно важным для мусульманских народов России, принимая активное участие в событиях, происходивших тогда в Азербайджане и Дагестане.

В марте 1918 г. в Баку сложились трагические дни. В эти трагические дни Тагиев - обратился за помощью к мусульманам Дагестана. Из Баку за подписями миллионеров Тагиева, Нагиева, Асадullaева поступило несколько телеграмм одна за другой с мольбой о помощи "Братьям мусульманам": "Армяне режут мусульман". К дашнакам присоединились большевики. Спасайте "братьев мусульман". Все пришло в движение, Темир-Хан-Шура кипела от негодования и к дашнакам, а больше к большевикам."

В городах и аулах Дагестана были расклеены призывы, в которых говорилось, что дашнаки и красногвардейцы убивают мусульман. Тогда в Темир-Хан-Шуре состоялось заседание Дагестанского Национального комитета. Председатель комитета Даниял Апашев огласил телеграмму Тагиева, призвал пойти на помощь азербайджанскому народу. При этом он сказал, что в Дагестане имеются вооруженные организации, способные оказать необходимую помощь: вооруженные повстанческие отряды, Дагестанские конные полки.

В обращении к мусульманам Дагестана имама Дагестана и Северного Кавказа Нажмудина Гоцинского говорилось: "Проблемы азербайджанского народа мы решим булатным кинжалом Базала". (Кинжалы Базала прославились в годы Кавказской войны).

Дагестанский областной исполком, Дагестанский национальный комитет решили оказать помощь азербайджанцам. "В это время под натиском большевиков наш сосед Азербайджан, - писал генерал М.Халилов, - обратился к нам за помощью. Дагестан, который уже выступал на путь борьбы с боль-

шевиками, решил послать помощь в Баку. Было послано 5000 человек".

Гоцинский обратился к армянскому Национальному совету: "После моего скорого приезда в Баку я надеюсь убедиться в том, от кого погибли невинные женщины и дети - от большевиков или от дашнаков, соответствующее наказание будет жестокое. Относительно вашего существования на Кавказе вы должны были знать давно и в будущем вам придется жить только с мусульманами."

11 мая 1918 г. - памятная дата в истории Дагестана и Северного Кавказа. Произошло событие исторического значения. Была провозглашена Декларация о создании независимой республики - Союза горцев Северного Кавказа и Дагестана с территорией от Каспийского моря до Черного.

Тагиев поддерживал молодое Горское правительство, остро нуждавшееся в финансах. В 1918-1919 г.г. оно не обходилось без дагестанских богатств Тагиева. Значительную часть доходов Горского правительства покрывали доходы от рыбных промыслов, бондарных заведений, холодильника и текстильной фабрики Тагиева. Как сказано в сводке о положении в Дагестане от 20 апреля 1919 г., "Горское правительство приступило к изысканию средств путем эксплуатации железных дорог и национализированной ситце - набивной фабрики Тагиева и все рыбные промыслы". При активном участии Тагиева Горское правительство получило ссуду и от Мусаватского правительства Азербайджана в несколько десятков миллионов рублей.

После установления Советской власти все промышленные предприятия и имущество Тагиева были национализированы. Но и в этих условиях он стремился помочь своему народу, оказавшемуся после окончания гражданской войны в тяжелом положении. В годы новой экономической политики Тагиев сделал последнюю попытку - решил использовать свои средства, опыт, знания для восстановления разрушенного войнами народного хозяйства Азербайджана. Об этом свидетельствует выступление председателя Совета народных комиссаров Азербайджана Нариманова 2 октября 1921 года на сессии пленума Азербайджанского исполнительного комитета. "В последнее время, - сказал он, - получив от Тагиева Гаджи Зейналабдина бумагу о том, чтобы вернуть ему фабрику и рыбные промыслы, я внес этот вопрос на заседание Кавбюро и вопрос разрешили в таком виде, что можно отдать фабрику Тагиеву. Тагиев в своем письме пишет, что если вы мне отдадите фабрику на известных условиях и рыбные промыслы, я вам открою все свои кредиты в Западной Европе. Западная Европа ему больше доверяет, чем нам. И если он нам откроет кредит, мы можем на его деньги приобрести все, что нам нужно в Западной Европе. Это дело в Экономсовете. Не знаю, собственно, в каком оно положении".

Тем не менее, коммунисты Азербайджана не сумели воспользоваться щедрыми услугами Тагиева. В результате миллионы Тагиева бесследно исчезли в банках стран Запада и Востока.

Тагиев Гаджи Зейналабдин скончался на своей Мардакянской даче 1 сентября 1924 года в возрасте 105 лет.

Усилиями Вагифа Бадалова Хачмас-ская спортивная школа приобрела свою мощь и стала лучшей школой по легкой атлетике в республике.

Сборная команда по кроссу Хачмасского района.

ВАГИФ И ЕГО КОМАНДА

Легкая атлетика всегда считалась эталонным показателем уровня развития спорта в целом. А в самой атлетике, где 47 видов олимпийской программы, таким маяком являются виды программы с проявлением выносливости. Именно это послужило основой названия - королева спорта.

Благодаря самоотверженному труду Вагифа Бадалова в Хачмасском районе развито 8 видов соревновательной программы. Хачмас единственный регион в нашей республике, где идет успешное развитие легкой атлетике. Надо отметить, что женщины ни в каком другом районе нашей республики так активно не участвуют в этих спортивных видах, как в Хачмасы. Вагифа поистине можно назвать создателем легкой атлетике в Хачмасской зоне. Являясь старшим тренером сборной команды по атлетике Хачмасского района, он сделал очень многое для становления и развития этого вида.

Вагиф родился в поселке Леджет Хачмасского района. Его отец, уроженец села Нижний Леджер Кусарского района, и мать, уроженка Тульской области, смогли привить сыну любовь к большому спорту. С юношеских лет он занимался легкой атлетикой в Бакинской школе № 20. Там благодаря упорному труду тренера Кузьменко В.Е., попал в сборную команду республики по атлетике.

Обучаясь в Азербайджанском Институте Физкультуры и Спорта, усилиями тренера-наставника Руфата Касумова, Вагиф становился неоднократным чемпионом республики по легкой атлетике. Этого известного бегуна (400 м) тогда знали многие, и гордились его успехами.

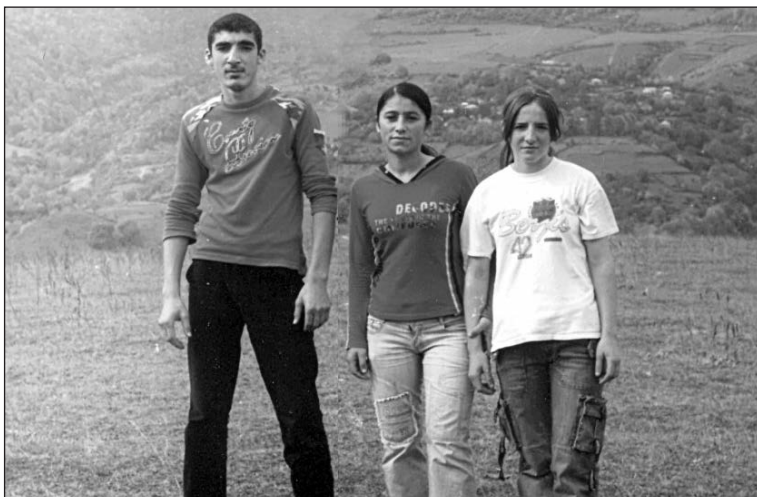
После окончания института Вагифа оставили на кафедре легкой атлетике в качестве преподавателя. В 1972-году В. Бадалов поступил в Московский Всесоюзный Научно-Исследовательский Институт Физической Культуры. Вел научные исследования в лаборатории выносливости. В 1977-году стал работать в министерстве спорта заведующим аналитической лабораторией научно-методического отдела.

В 1980 году Вагиф вернулся в родной Хачмас и стал работать тренером в детско-юношеской спортивной школе. Его подопечными в основном были спортсмены из Худата, Яламы и Леджета. С этого года Азербайджанский сельский спорт на всесоюзной арене стал достойно представлять Хачмасский район, а в частности воспитанники Вагифа Бадалова.

Команда атлетов Хачмасского района систематически становилась победителем республиканских соревнований. Румина Султанова, Акиф Балаев, Шафига Бедирханова, Гюлали Балаев, Эль-

ман Рамалданов, Нелли и Лилия Шумилины, Сабина Савзиева неоднократно становились чемпионками республики.

дународных соревнованиях. Талантливым спортсменкам Арзу Халиловой и Афет Гаджиевой выделены международные стипен-

Сильнейшие спортсмены республики по метанию копья. Чемпионы Азербайджана Эльбрус Гаджиев и Рагнетта Курбанова, призер первенства республики Эльвина Велиханова.

На этапе распада СССР произошёл распад и в спорте. Это сказалось и на снижении уровня достижений легкоатлетов республики. Многие отвернулись от спорта, а на тех, кто отдавал душу за становление и развитие спорта, воспитывал талантливых спортсменов, стали косо смотреть. Наступила тяжёлая пора и в жизни нашего героя. Но, к счастью, все это позади.

Примечательно, что в последнее время республиканское руководство уделяет большое внимание развитию спорта. Это однозначно сказывается на результатах отдельных команд и спортсменов. В Хачмасском районе также наблюдается бурный рост.

Абсолютными чемпионами Азербайджана по метанию копья являются выходцы из Леджета Рагнетта Курбанова и Эльбрус Гаджиев. В беговых видах Арзу Халилова, Афет Гаджиева, Эльвира Надурметова, Шихверди Шихвердиев стали лучшими среди юношей Азербайджана в 2008 году. Большая группа спортсменов являются призерами республиканских игр. Это Гюльбала Джамалов и Рамалидин Гаджиметов (Ялама), Тагир Сеидов (Набрань), Шабнам Аятова (Магсудкент), Лейла Шехриева, Илаха Велиева (Хурай), Фуад Панахов и Мурад Панахов (Хачмас).

Сейчас ни у кого нет сомнений в том, что леджетские ребята являются самыми сильными в республике.

Рагнетта и Эсмеральда Курбановы, Эльвира Надурметова, Арзу Халилова, Афет Гаджиева, Эльбрус Гаджиев, Имран Сулейманов, Равид Шукюров, Руслан Аспиев, Шихверди Шихвердиев являются не только гордостью своего села и района, но и всей республики. Они несколько раз выступали на меж-

филируют этот вид спорта.

В связи со слабой материально-технической базой Хачмасского спорта, Министерство Молодежи и Спорта и Федерация Атлетике взяли на себя часть финансовых расходов для участия местных спортсменов в республиканских состязаниях. В ближайшее время Министерство Молодежи и Спорта планирует построить в поселке Леджет региональную тренировочную базу со школой-интернатом атлетического профиля. Президент нефтяной компании Ровнаг Абдуллаев, учитывая достижения атлетов, оказывает им всевозможную материально-техническую помощь.

Директор Леджетской средней школы Маина Хаметова и председатель Леджетского муниципалитета Мирза Шахбазов, являются не только ярыми болельщиками местных "звезд", они также всячески поддерживают их. Директор школы М.Хаметова выделила ряд помещений для занятий атлетикой. Она осуществляет организационные мероприятия по пропаганде спорта среди учащихся. А

Мирза Шахбазов организовал группу юных, талантливых атлетов, обеспечивает их стипендией. Усилиями муниципалитета осуществляется спонсирование атлетов поселка для участия на соревнованиях различного ранга. В этой позитивной работе в последнее время начали принимать участие и муниципалитеты сел Ялама, Набрань, Мухтадыр, Сусай и города Худат.

В подготовке Хачмасских атлетов идет активное учебно-методическое взаимодействие Вагифа Бадалова с лучшими тренерами Азербайджана и России. В этой работе особо выделяются заслуженные тренеры республики Тофик Алиев и Баба Зейналов, доктор наук, профессор Военной Академии города Москвы Александр Карасев. Этот новаторский путь В.Бадалов пытается внедрить в практику развития республиканской атлетике.

Руководство Отдела Образования Хачмасского района за большой вклад в развитие спорта ходатайствует о присвоении Вагифу Бадалову звания "Учителя года".

С. КЕРИМОВА.

Вагиф Бадалов со своей подопечной, неоднократной чемпионкой республики Арзу Халиловой.

КЪВЕ ДУСТ, КЪВЕ АЛИМ

Гьар гьилера чпихъ члехи алакьунар авай лезги жегьилрикай гаф квалтайла луварар акатда чахъ. Дуйньядин гьи пата, гьи кардал хьунилай аслу тушиз лезги тIвар вине къазвай, хайи Ватандин кьил цавариз хкажзавай ихътин гадаирални рушарал дамахда чна. Чна квез чпкай ихтилатдай кIарви жегьилар Элмар Жагьангиран хва Нурмамедован ва Федик Къазидин хва Регьимован хьсан суракьар чал гзаф яргьарай - Америкадай ва Швециядай агакьна.

верситетдин тарихда тахьай кар тир.

Элмара университет тафаватлувилелди акьалтIарна, къве дипломдиз санал сагьиб хьайила, адан кьиметрикай гзаф илимдин меркезри интернетдин куьмекдалди хабар къунай. Адаз кIелун давамарун патал са шумуд уьлкведин университетри эвернай ва хьсан стипендияни теклифнай. И сиягьдик дуйньядин тIвар-ван авай университетрикай тир Швециядин Лунд университетни квай. Элмара инаг хкянай. Къве йисуз инин магистратурада кIелай гада докторантурада хвенай. Лунд университетда вад йисан кьене ивидин ДНК-дихъ галаз авсиягда кьилди ахтармишунар тухвай Элмар Нурмамедова алатай йисан майдиз докторвин диссертация хвена. Илимда члехи вакьиа хьайи адан агалкъунрикай хабар къур Америкадин Садхьанвай Штатрин Гьарварддин Университетди Элмараз кIвалах теклифна. И теклиф рикIяй хьайи гадади вичин разивал ганва. Адахъ са йисалай Гьарвардда кIвалахал акъваздай ният ава. Вучиз лагьайтIа, адан суса, Аида Алхасовади Лунд Университетдин магистратура са йисалай кьилиз акъудда. Гьа чIавуз жегьил хизан санал Америкадиз рекье гьатда. Гьелелиг Элмара Швецияда вичин илим-

Алатай йисан майдин вацра дуйньядин 100 уьлкведин 180 векилди докторвин диссертацияр хвейи Швециядин Лунд университетдин кьилевайбуру са кар кьилди кьейд авунай. Алим тIвар къачурбурун арада виридалайни жегьилди 28 йиса авай Элмар Нурмамедов тир.

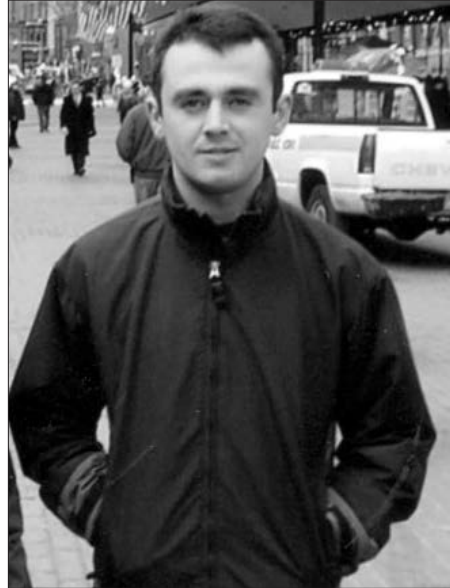
КIарви стоматолог Жагьангир Нурмамедован члехи мурад вичин ругуд веледикай сад тир, къуд рушан гугьуьнай хьанвай хчикай сарарин духтур хьун тир. Ингье Элмара гьвечIи чIавадай биологиядихъ ялзавай. КIар шегьердин 2-нумрадин юкъван мектебдин 7-синифдилай Къубадин Туьрк Лицейда кIелун давамарай гададин биологиядай чирвилери адан муаллимар гьейранарнай. Ина кIелдайла са шумудра международный олимпиадайрин гьалиб

хьайи адан биологиядал рикI алай, чирвалагда кхьенвайбуру бес тахьана гзаф ктабар, журналар кIелдай, вичин суалриз лицейдин лабораторийра жавабар жагьуриз алахьдай. Лицей тафаватлувилелди акьалтIарай Элмар Анкарадин Техникадин Университетдик экечIнай. Санлай къве факультетдиз - генетикадин ва недай затIарин инженериядин факультетриз къабул хьайи ада и къведани кIелнай. Чирвилерал рикI алай и жегьилдин алахьунри адан профессорин фикир желбнай. Абуру кьейд авурвал, им абурун уни-

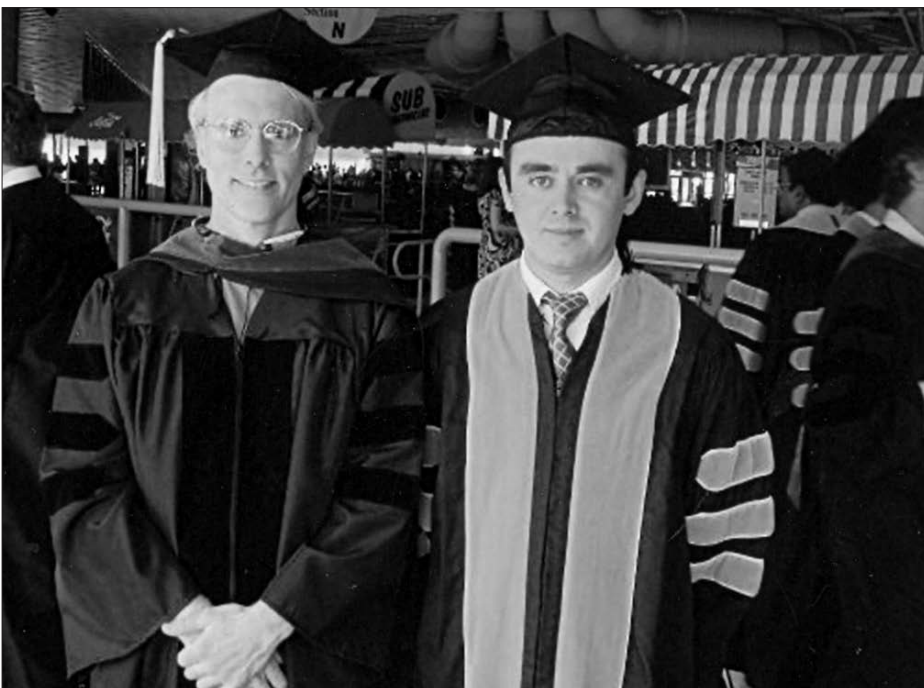
дин компани ахьайнава. Ада несилдин начагьвилера ДНК-ди къугьвазвай роль илимдин рекьай чирзава. И ахтармишунри ина са шумуд меркездин фикир вичел желб авуна. Чирвилерихъ ялун, цIийивилерал рикI хьун вичин кьетIенвал тир Элмаран чIаларални рикI ала. Вичин хайи дидедин чIал хьиз азербайжан, урус, туьрк, ингилис, швед, Данимарка, япон чIаларни деринвилелди чирнавай и жегьилди илимда зурба крар кьиле тухудайди гьисятдамаз чир жезва.

КIар шегьердин 3-нумрадин мектебда кIелай Федик гьвечIи чIавадай кIелунал рикI алай аял тир. 9 лагьай синиф акьалтIарайла адахъ "5"рилай гьейри маса кьиметар авачир. Шумудни са олимпиадайра уфтан хьайи гадади Къубадин Туьрк Лицейда кIелун давамарна. 1998-йисуз инаг тафаватлувилелди акьалтIарай жегьил Туьркиедин Гьажитепе Университетдин биологиядин факультетдик экечIна. ДатIана илимдихъ ялзавай гадади сад лагьай йикъалай вичин рикIин къастар кьилиз акъудиз алахьна. Ада сифте йикъалай генетикадиз майилвал къалурна. Алай аямда медицинадин гзаф проблемаяр генетикадин куьмекдалди чирзавайди гьавурда акур гадади гьа и рекьай ахтармишунар авуна. 2002-йисуз бакалаврвал кьилиз акъудай жегьилди вичин гележг рехъ хкяна. Адахъ генетикадин рекьай вичин чирвилер артухардай

дуйшуьш жезвай, мефтIедихъ галаз алакьалу тир са начагьвал илимдин рекьай чирзава. Несилдин начагьвал гьисабзавай ам арадиз гьизвай маса себебар винел акъудун патал генрин схемаяр туькIуьрна абурун арада авай алакьаяр тупIалай ийизва.

Са гафуналди, Федик Регьимован вичин уьмуьр дуйньядин илимдин члехи хилерикай сад тир генетикадиз серф ийиз кIанзава. Адан сад лагьай ала-

нийт авай. И ниятди ам Америкадин Садхьанвай Штатрин Чикаго Университетдиз гьана. Са йисуз ина кIелай Федик 2003-йисуз Америкадин Айова Университетдин докторантурадиз къабул гьана.

Вад йисан зегьметди алай йисан майдин вацра нетижа гана. Лезги жегьилдиз илимдин доктордин тIвар гана. Адан алахьунар акур аллимдин меслятдалди Федик Регьимов Гьарвард Университетдиз муаллимвиле къабулна. Гила ада студентриз генетикадай тарсар гузва.

Алай вахтунда аллимар чпихъ ялзавай месэлайрикай сад генетикадиз галуьк малуматар компьютердин технологиядин куьмекдалди чирун я. Медицинада масакIа агалкъунар къазанмишун мумкин туш. Вичин докторвин кIалах гьа и принципдалди кьилиз акъудай Федика Америкадин ва Европада 8 уьлкведин аллимрихъ галаз санал тухвай ахтармишунри дуйньядин аллимрин фикир чпел желб авуна. И нетижаяр дуйньядин илимдин журналдин чирриз акъатна.

Федика исятда Гьарвард Университетда гьвечIи аялрин арада фад-фад

къунри Федик адетдин инсан ваь, илимдин халисан женгчи жедайдакй хабар гузва.

- Федик зи къуд веледдин сад лагьайди я. Ам пуд вахан са стха я. Икъван гагди садра къванни хизандин рикI тIарайди туш ада. Вичи-вичиз рекьер жагьурна, садан куьмекни галачиз, я хизандивай, я са масадавай са кепек къванни кIан тахьана акъван члехи чкайра, гьариблукхура илимдин шегьредиз акъатнавайди я Федик. Ирид йис я ам Ватандай яргьара аваз, - лагьана вилер ацIана Федикан дидедин Лейладин.

Дидеяр вири сад-садаз ухшар я, - лагьана фикирна за. Веледрин агалкъунар гьикъван гзаф хьайитIани, абурун яшар алатайтIани чпин рикI алай аялар бицIекрай къадай, хтулар, шулар метIерал къаз кIандайбуру. Ингье гила аям масакIа я. Агалкъунар са хайи хуьре, ватанда, республикада къалуруналди вилик физ жедач. Дуйньядизни жув авай чIал чирун герек я эхир. Гьавилай Федик хьтин жегьилар гьикъван пара хьайитIа, гьакъван чи кьил хкаж жеда.

С.КЪАЙИНБЕГАН РУШ

XƏBƏRLƏR**QUBA MƏZARLIĞINDA MUZEY YARADILACAQ**

Qubadakı kütləvi insan məzarlığında aparılan araşdırmalar bu ilin sentyabr ayının 5-də yekunlaşdırılıb. Kütləvi məzarlıqda erməni soyqırımı nəticəsində qətlə yetirilənlər dəfn ediləblər. Aparılan araşdırmalar zamanı buradan 400-ə yaxın insan kəlləsi aşkarlanıb. Ümumiyyətlə isə bu məzarlıqda 600-dən artıq insan cəsədinin olduğu güman edilir.

Məzarlığın 20 kvadrat metr sahəsi beynəlxalq ekspertlərin tədqiqat aparması üçün saxlanılıb. Burada tədqiqat aparmaqdan ötrü, beynəlxalq ekspertlərin dəvət olunması üçün Prezident Aparatına, Nazirlər Kabinetinə və Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinə müraciət olunub. Sözügedən ərazidə beynəlxalq ekspertlərin tədqiqatları bu hadisənin dünya ictimaiyyəti tərəfindən ermənilərin törətdiyi soyqırımı aktı kimi tanınması üçün lazımdır.

"Quba məzarlığında mütləq muzey yaradılacaq". Bunu mədəniyyət və turizm naziri Əbülfəz Qarayev bildirib. Ermənilərin 1918-ci ildə törətdikləri soyqırımının əsas sübutu olan Quba məzarlığında muzey yaradılmasının gecikməsinə gəlincə, nazir bildirib ki, arxeoloji qazıntıların nəticəsi olaraq hesabat hazırlanaraq nazirliyə təqdim olunub. "Biz bunun əsasında xüsusi qərar hazırlayacağıq. Qubadakı toplum məzarlıqda mütləq muzey yaradılması nəzərdə tutulur".

ƏHALİNİN SIYAHİYAALINMASINA HAZIRLIQ İŞLƏRİ YEKUNLAŞIR

2009-cu ildə keçiriləcək əhalinin siyahıyaalınması tədbirlərinə hazırlıq işləri yekunlaşmaq üzrədir. Siyahıyaalınmanın aparılması üçün DSK tərəfindən təşkilati plan hazırlanır. Plana uyğun olaraq rayonlaşdırma strukturları, seçici məntəqələri formalaşdırılacaq. Əhalinin siyahıyaalınmasına ümumilikdə 30 minə yaxın işçi cəlb olunacaq. Gələn il keçiriləcək siyahıyaalınmada veriləcək sualların sayı iki dəfə artaraq 17-dən 35-ə çatdırılacaq. Bu suallar əsasən vətəndaşların ev şəraiti, məşğuliyyəti ilə bağlı olacaq.

ORTA AYLIQ ƏMƏK HAQQI 350 MANATA ÇATDIRILACAQ

2009-cu ilin dövlət büdcəsi layihəsində orta aylıq əmək haqqının 350 manata çatdırılması nəzərdə tutulub. Bu isə vergi daxil olmalarından və neft gəlirləri hesabına baş verməlidir.

Gələn ilin büdcəsində gəlirlərin 5 milyard 750 milyon manatının Vergilər Nazirliyi tərəfindən daxil olması proqnozlaşdırılıb. Neft sektorundan gələn gəlirlərin həcmi isə 2 milyard 680 milyon manat olacaq.

Hökumətin proqnozlarına görə, həm Vergilər Nazirliyi, həm də Dövlət Neft Fondu proqnozlara əməl etsə, gələn ilin birinci yarısından sonra ölkədə orta əmək haqqını 350 manata çatdırmaq mümkün olacaq.

Gələn ilin dövlət büdcəsinin gəlirləri 12 milyard 177 milyon, xərcləri 12 milyard 355 milyon manat miqdarında proqnozlaşdırılır. 2009-cu ildə büdcə xərcləri ötən ilə müqayisədə 1 milyard 294 milyon manat çox olacaq. Xərclərin 3 milyard 70 milyon manatı qeyri-neft sektorundan formalaşmalıdır.

QUSARDA YENİ MƏKTƏB

Qusarın Yuxarı Zeyxur kəndində Heydər Əliyev Fondunun təşəbbüsü ilə tikilmiş məktəb binası istifadəyə verilməmişdir.

20 sinif otağı olan yeni məktəbin yay və qış idman zalları, kompyuter otağı, laboratoriyaları və emalatxanası vardır. Təhsil ocağı müasir istilik sistemi ilə təchiz edilmişdir.

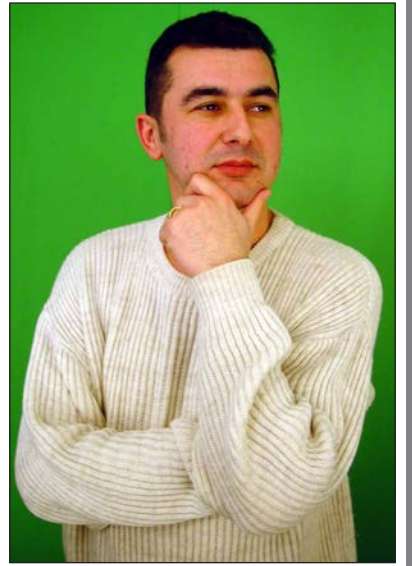
RUSLANIN UĞURLARI

"Suvar" ansamblının solisti Ruslan Pirverdiyev 10 ildən artıqdır ki, Azərbaycanda və onun hüdudlarından uzaqlarda ləzgi mahnılarının mahir ifaçısı kimi tanınır. İstedadlı müğənni bu illər ərzində respublikamızın və Rusiya Federasiyasının konsert salonlarında ifa etdiyi mahnıların özünə çoxlu pərəstişkar qazanmışdır. Onun ən gözəl ifaları "Suvar" qrupunun buraxdığı 4 musiqi albomunda yer almışdır.

Artıq bir ildir ki, Ruslan Mahaçqalaya köçmüşdür. Dağıstan Dövlət Opera və Balet Teatrına dəvət alan gənc buranın solisti kimi fəaliyyət göstərir. Teatrda ilk rollar alan sənəti həvəslə işə başlamışdır. Üzeyir Hacıbəyovun "Arşın mal alan" musiqili kome-

diyasında oynadığı Süleyman rolunu tamamlayan Ruslan Qotfrid Həsənovun "Xoçbar" və "Dərbənd qulu" operettalarında da çıxış edəcək. Eyni zamanda Murad Kəllayevın "Validə" operettasının baş qəhrəmanı Murad rolunu üzərində işləyən müğənni həmin obrazı böyük şövqlə yaradır.

Repertuarını əsasən musiqisi və sözləri Sədaqət Kərimovaya məxsus olan mahnılar təşkil edən Ruslan Pirverdiyev müəlliflə yarıdıcılıq əməkdaşlığını möhkəmləndirmək fikrindədir. O, S.Kərimovanın xalq tərəfindən sevilən "Şahdağ çiçəyi", "Toy", "Ana", "Ağlamaq istəyirəm" kimi mahnılarını yeni oranjmanda yazdırmaq fikrindədir. Bu yaxınlarda Ruslanın yeni klipi də işıq üzünə görəcəkdir.

Mahaçqalanın TNT və MTV kanallarında tez-tez görünən, reklam çarxlarında mahnıları səslənən Ruslan Pirverdiyev yeni layihələr üzərində çalışır.

Roza HACIMURADOVA

QƏMƏRVANLILARIN SEVİNCİ

Qəbələ rayonunun qədim ləzgi kəndlərindən biri olan Qəmərvan dağların qoynunda, təbiətin dilbər guşəsində yerləşir. Ləzgi dilində "dərələrin səsi" və ya "səsi dərələr" mənasını verən Qəmərvan yaşıl dərələri, zümrüd meşələri, sərin bulaqları ilə məşhurdur.

Son illər kənddə aparılan tikinti-abadlıq işləri ürək açır. Kəndin yolu təmir edilərək asfaltlaşdırılmış, onun yuxarı hissəsində yerləşən "İstisu"ya yeni, rahat yol çəkilmişdir.

Qəmərvanda məktəb 1936-cı ildə açılmışdır. İbtidai məktəb kimi fəaliyyətə başlamış, sonradan yeddiillik, səkkizillik və nəhayət, orta məktəbə çevrilmişdir. 1968-ci ildə orta məktəbin ilk buraxılışı olmuşdur. O vaxtdan

Qəmərvan məktəbinin 200-dən çox məzunu respublikanın ali və orta ixtisas məktəblərini bitirmişdir.

1991-ci ildə elektrik xətlərindəki nasazlıq nəticəsində məktəbdə yanğın baş vermiş, bina yararsız hala düşmüşdü. O vaxtdan məktəb iki fin evində fəaliyyət göstərmişdir.

2008-ci ildə kənddə müasir tipli yeni məktəb tikilib müəllim və şagirdlərin istifadəsinə verilmişdir. 20 sinif otağı, fizika və kimya laboratoriyaları, idman zalı, kompyuter otağı olan, lazımı avadanlıqlarla təchiz olunan ikimərtəbəli bina kənd əhalisinin böyük sevincinə səbəb olmuşdur.

Fəxrəddin ŞAHMUROV,
Qəbələ rayonu, Qəmərvan kənd sakini.

GÜL LƏÇƏKLERİ

"Gül ləçəkləri" Azərbaycanın şimal bölgəsində yaşayan milli etnik müxtəlifliyin öyrənilməsinə və milli azlıqların mədəni irsi ilə bağlı veb saytın yaradılmasını nəzərdə tutan layihədir. Onu "Lira gənc istedadlar" Xaçmaz regional təşkilatı və "Saniyə" Humanitar İnformasiya Analitik Agentliyi həyata keçirir. Həmin təşkilatlar bu layihəni Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Yanında Qeyri-hökumət təşkilatlarına dəstək şurasının 2008-ci il üçün elan etdiyi QHT-lərin layihələrinin maliyyələşdirilməsi ilə bağlı müsabiqənin qaliblərindən biri olaraq icra edirlər.

Layihənin təşəbbüskarları "Lira" təşkilatının rəhbəri Lalə Abışova və "Saniyə" Agentliyinin direktoru Elçin Sərdarov milli azlıqların mədəni irsinin qorunması kimi hüquqi, elmi və mədəni baxımdan çox vacib və həssas bir məsələyə diqqət göstərilməsinin vacibliyini qeyd edərək, bu sahəyə vətəndaş cəmiyyətinin, dövlət və biznes qurumlarının daha çox və ardıcıl diqqət və doğma münasibət göstər-məsinə ehtiyac duyulduğunu bildirdilər.

Layihənin "Gül ləçəkləri" adlandırılmasının nə ilə bağlı olduğunu açıqlayan Elçin Sərdarovun sözlərinə görə "Azərbaycanı rəmzi olaraq bir gülə, onun xalqlarını isə bu gülün ləçəklərinə bənzətmək olar. Gülü tamamlayan və gözəlləşdirən ləçəklədirsə, Azərbaycanı təkrarsız edən onun etnik müxtəlifliyidir. Azərbaycanda ya-

şayan qədim etnik azlıqlar ölkəmizin mədəni zənginliyi və varlığıdır. Milli azlıqların mədəni irsini qoruyub saxlamaq həm Azərbaycanın tarixi, mədəniyyəti üçün, həm də qloballaşan dünyada yaşayacaq gələcək nəsillər üçün çox vacibdir".

Əhalinin son siyahıyaalınmasının nəticələrinə görə ölkə əhalisinin 90,6 faizi azərbaycanlılar, 2,2 faizi ləzgilər, 1,8 faizi ruslar, 1,0 faizi talışlar, 0,6 faizi avarlar, 0,5 faizi türklər, 0,4 faizi tatarlar, 0,4 faizi ukraynalılar, 0,2 faizi saxurlar, 0,2 faizi gürcülər, 0,2 faizi kürdlər, 0,13 faizi tatlar, 0,1 faizi yəhudilər, 0,05 faizi udinlər, 0,12 faizi isə digər millətlərin nümayəndələrindən ibarətdir. Azərbaycanda Milli azlıqlar Bakıda və Abşeronda, respublikamızın Şimal, Qərb, Şimal-Qərb, Cənub bölgələrində tarixən dostluq və mehribanlıq şəraitində yaşayıblar və bu gün də öz mədəniyyətlərini qoruyub inkişaf etdirməkdədirlər.

Hazırkı layihə çərçivəsində milli müxtəlifliyi ilə zəngin olan Şimal bölgəsində (Dəvəçi, Xaçmaz, Quba və Qusar) yaşayan, haqqında qədim mənbələrdə və əsərlərdə bəhs edilən milli azlıqların (ləzgilərin, xınalıqların, buduqluların, qızılların, jeklərin, haputların, tatların, yəhudilərin) mədəni irsi öyrəniləcək, onlar haqqında yazı və foto materialları yaradılacaq, məlumatlar toplanacaq. Şimal bölgəsində yerli əhalinin xalçaçılıq, ağac üzərində oyma, xalq çalğı

alətlərinin hazırlanması, ipək istehsalı, duluşçuluq, şüşəüfurmə, qədim döyüş xəncəllərinin hazırlanması, həmçinin milli adət və ənənələri, milli xörəkləri, milli geyimləri və s. ilə bağlı məlumatlar saytda yerləşdiriləcək.

"Lira" və "Saniyə" təşkilatların nümayəndələri şimal bölgəsinin bir sıra kənd və rayonlarında yerli icmaların nümayəndələri və rayon ziyalıları ilə görüşlər keçirmişlər. Onlar Xaçmaz rayonunun "Yeni Həyat" gəşəbəsində axıska türklərinin agsaqqalları və gədim icması ilə görüşlər keçirmişlər.

Guba rayonunda tatların yığcam halda yaşadığı Rustov və Xanagah kəndlərində məktəb müəllimləri ilə görüşlər olmuşdur. Tatların milli adət-ənənələri, mətbəxi, folkloru və gədim sənət nümunələri ilə bağlı bir sıra faktlar toplanmışdır. Bu da gələcəkdə toplum şəklində çapa veriləcək və saytda yerləşdiriləcəkdir.

Gusar rayonunda Gədəzeyxur, Hil, Avaran, Həzrə, Ləzə, Ənig kəndlərində yerli sakinlərlə görüşlər keçirilmişdir. Həmçinin Gusarın ziyalıları, yerli mətbuat nümayəndələri, gədim xalq sənətlərini yaşadan insanlar ilə görüşlər keçirilmişdir. Rayonların diyarsulaslıq muzeylərində və mədəniyyət evlərində faydalı məlumatlar toplanmışdır.

Hazırda milli mədəni irsin öyrənilməsi sahəsində iş davam edilir.

Qoşqar ƏLİYEV

Bilikli adamın bir günü
nadan adamın bütün
ömrünə bərabərdir.

"KƏLİLƏ və DİMNƏ"

“САМУР” ДИИ МЕКТЕБ

СИНАРАДИН БАДЕЯР

Гадацлийхуьруьнвир фольклордал гзафни гзаф рикI алайбур тирди икьван гагьди чаз чизвачир. Дуьшуьшиди мад гьилера КцIарин и гуьлбушан хуьруьз акьудайла гзаф йисара инин клубдиз регьбервал гузвай Синара Кьадимовадихь галаз мукьувай таниш хьана зун. Вичихь чIехи алакьунар авай и виклезь дишегьлидин лугьуз тежедай кьван маракьлу уьмуьрдикай са мус ятIани кьилди кхьиди чна. Гьелелиз Синаради лезги фольклордин чешнеяр КватIуникай ихтилат ишин. Хуьруьн кьарийривай халкьдин мисалар, баядар, хкетар КватIун адан рикI алай кар я. Им вичин буржи я, лугьуда Синаради. Чи ацукьун-кьарагьун, адетар, меденият, тарих хуьзвай и чIалан жвагагьирар квахь тавун патал алахьунар ийизва ада. Абур иер хатIуналди кьилди дафтара кхьена хуьзва. Са береда Сусанханум Келбелиевадывай, Кьизбесер Магьмудовадывай азим халкьдин мисаларни баядар кхьенай ада.

Синаради вичин хуьруьнвиривай КватIай лезги халкьдин мисалрикай са кьадарбур туьхкIуьрна келдайбурув агакьарзава чна.

Аял авай КIвал билбил авай багь я.
Аял вичин ризкьини гваз кьведа.
Аял КIвалин абур я.
Аялди акурди ийида, кьатIайди лугьуда.
Аялди лугьур гафар фагьумна лагь.
Аялди акатай гафар лугьумир.
Аялдин чIал дидедиз чида.
Веледди тIатIайди алмасдини атIудач.
Буба КIвалин даях, диде дамах я.
Бубади авур гьалатI хтулри хьийида.
Бубадывай ван атайбур рикIел хуьх.
Бубадин иви хтулдин дамарра ргада.
Бубадин мал хтулдинди я.
Бубади авурбур кьадармир.
Буба дакIандаз дидед кьадирни жедач.
Гададал бубад гаф, рушал дидед гуьзчивал алаз кIан я.
Гьуьл савда я, хва файда, якькадайди бубад хва.
Диде рикIин экв, буба уьмуьрдин рекIв я.
Дидедин гафар кьуд лагьай цавариз кьван фида.
Дидедывай хьайиди ватандывай жеда.
Диде кваз такьурди дердини кьада.
Дидеди велед патал вичин чанни гуда.
Жуван КIвалин цларини чим гуда.
Жувандилай хьсанди, кIанидилай масанди жедайди туш.
КIаниди рикIи кьатIуда.
КIвал итимдин хиве, дишегьлидин гьиле жеда.

КIвале артухди кьифни тIили я.
КIвалин сир кьаву кIевирда, сурун сир накьвади.
КIвалин чимивал папан рикIай, чилин чимивал накьвадин кьеняй кьведа.
Мугьманди тIуьрди кьуд цавариз фида.
Папа чIурай КIвал фелекдывайни кьени хьйжедач.
Са хтулдин леззет вад уьмуьрдик гала.
Сагьиб алачир аялди фад мекьби жеда.
Стха вахан даях, вах стхадин пайдах я.
Хизандин кар, кьуьзуьвилин пар.
Хесет штудиз, девлет хтулди, крарни хциз.
Хтулдикай фикир тийидайди буба туш.
Хчин гьунар бубад мурад, рушан динжвал дидед мурад.
ЦIай кьула кIанда, чим рикIе.
Чехи стхадив бубад чка гьайди я.
Итимди уьткьемвал дагьдивай кьачуда.
Итимдиз хьел кьведа, папа хьел хуьда.
Итимдинди гьун я, папанди хуьн.
Ярдиз чка рикIин вини кьиле авайди я.
Чехидан гаф сафди жеда.
Чехидан чкани гаф вине жеда.
Вай кьене, вай кьуьне.
КIвачериз акI жеда кьил чпи тухузвай хьиз.
Багнади пара хатайриз рехь акьудайд я.
Вуч хьанатIа чир мийир, вуч жедаIа кьатIутI.
Галай дуьшуьш кьилел кьведа.

Диде рикIин экв, буба уьмуьрдин рекIв я.

Лезги халкьдин мисал.

Гадацлийхуьруьн (КцIар район) юкьван мектебдин лезги чIалан муаллим Кьемер Бедирхановади тарс гузвай аялриз хайи чIал рикIай КIанарзава.

Акьулни бахт

мах

Гадади и кьван никIин цIал эцигна. Йикьарикай са юкьуз рекьай физвай савдагардиз яргьай хьиз нур гузвай са затI акуна. Савдагар, им вуч затI ятIа чирун патал, чIугуна, и етим гадади цан цазвай никIел атана. КилигайтIа, са гадади никIе цан цазва ва адан никIин цIални са кьванци нур гузва. "И кьван вуна куьн маса гуда?" - хабар кьуна савдагарди етим гададывай. Гададиз хьел атана: "Квахь зи вилерикай! Кьван ваз гьакI гьавайда

хьуй, ам зи куьз герек я кьван?" Савдагарди кьван кьачуна, хьфена. Са шумуд югь алатайла, савдагарди и кьван пачагьдиз багьшишна. Пачагьдини савдагар вичин везирвиле эцигна.

Йикьар кьез алатзавай. Садра пачагьди вичин везирдиз эверна лагьана: "Икьван багьа кьван ваз гьинай жагьанайтIа, лагь".

- Пачагь вун сагьрай, - лагьана везирди, - ам за са етим гададывай кьачурди я.

- Акьван мал-девлет авай а касдиз за зи руш тагана тадач. Вач, фена адаз зи патав эвера, - лагьана, пачагьди вичин кьуьллуьчи ракурна.

Сад лагьай сеферда адан патав итимар фена - гада атанач, кьвед лагьай сеферда итимар фена - гада мад атанач. Пуд лагьай сеферда фейи итимри ам чпихь галаз гьидай меслят авуна. Етим гададиз пачагьди эверайла кичIе хьанвай: "Зи ник ни цада, зи жунгавриз вуж килигда, зи КIвализ-кьаз ни иесивал ийида?" лугьузвай. Пачагьди адаз хьсан кьунагьлук туькIуьрнавай. Са герендилай суфрадал ашар ва маса няметар гьана. Гадади вичин бармак хутIунна, аш капашдалди кьачуз, бармакда туна. Пачагьдиз и кар акурла гзаф хьел атана:

- Тухвана идан гардан ягь, ада зун бьабур авуна, - лагьана, вичин жаллатIриз буйругь гана. ЖаллатIрини ам гардан ягьиз тухвана.

И вахтунда бахтуни тадиз акьулдин патав эверна, лагьана:

- Вун гьахь я, стха. Язук гададин гардан ягьизва, мад завай адаз са куьмекни хьйжедач. Вуна са куьмек ая.

Акьул гьасятда фена гададин кьиле

гьатна. Гада килигайтIа, вичин гардан ягьизва.

- Я стхайр, садра акьваз! Куьне зи гардан вучиз ягьизватIа, лагь, заз чир хьурай, - лагьана ада жаллатIриз.

- Вуна пачагь бьабур авуна, - лагьана жаллатIри.

- Адавай хабар кьадай са гаф ава, кьез минет хьуй, садра зун адан кьилив хутах, - лагьана етим гадади. ЖаллатIрини ам пачагьдин кьилив хутахна.

- Пачагь, вун сагьрай, - лагьана гадади, - зун ви итимри юкьва чIул, кьилел бармак алачиз ви патав гьана. Заз вахьай гзаф регьуь хьана. Гьавилай, за зун ахмакьдин чкадал эцигна. Заз ви кьилив хьсандиз алукIна, ваз са савкьватни гваз кьез кIанзавай, амма ваз фад хьел атана, вуна кардин кьил-тум чир тавуна, зи гардан ягьунин буйругь гана. Пачагьар гзаф адатлу ва сабурлу хьунухь лазим я. Зи тахсир вуч я хьи, вуна зи гардан ягьиз таз?!

И гафар ван хьайила, пачагьдиз регьим атана, вич адатлу пачагь тирди кьалурун патал ада етим гада рекьиз тунач:

- Вун акьулу итим я. Ма ви кьванни кьахчу и зи рушни за ваз гузва, - лагьана пачагьди.

Пачагьди рушанни етим гададин мехьер авуна. Етим гада пачагьдин рушахь галаз кефина яшамиш хьана.

Акьулдинни бахтуни гьужетар хьана. Бахтуни лагьана: "Инсандиз виридалайни лазим шей зун я". Акьулди лагьана: "Ваь, вун ягьалмиш я. Инсандиз залай лазим шей авач".

- АкI ятIа, - лагьана бахтуни, вун гила флан етим гададиз килиг.
Вичин никIин пипIел са кьазмада са етим гада яшамиш жезвай. Адахь авай вири девлет кьве жунгав тир. Садра етим гадади вичин никIе цан цазвайла, адан бахтуни гьана: никIикай нур гудай, вичихь еке кьимет авай са кьван хкатна.

АГАЛКЪУНАР ТІАЛАБЗАВА

Лезги поэзиядал рикI алайбуруз Межлум Ферзалиеван тIвар хъсандиз чида. Адан хайи чIалан иервал авай шишар мукъвал-мукъвал райондин газетдин чинриз акъатда. М.Ферзалиеван макъалаяр, очеркар, гыкаяярни рикIел ала-мукъдайбуру я.

1938-йисан 1-декабрдиз КцIар райондин Къубхуьр хуьре дидедиз хъайи Ферзалиев Межлум Ибадуллагъан хва лезги чIал вилик тухун патал алахъунар ийизвай къелемэгъли я. Къубада юкъван мектеб акъалтIарай, Азербайжандин Гьукуматдин Университетда ва Бакудин ВПШ-да кIелай ада гзаф йисара КцIар райондин медениятдин онделдиз, КцIарин Лезги Драм Театрдиз режбервал ганай. "Къизил Къусар" газетдин редактордин заместителвиле, райондин кинодин идарадин директорвиле кIвалахнай. Вичин 70-йисан юбилей алукунавай Межлум муаллимдиз чна чIехи агалкъунар тIалабзава.

"САМУР"

МЕЖЛУМ ФЕРЗАЛИЕВ

ЧИГ

Гьар пакамахъ къарагъайла ахварай, Заз чи багъда мирварияр аквада. Виш рангарин цуьквед винел ацукъна Иервилай чиг элекъиз-дакIавада.

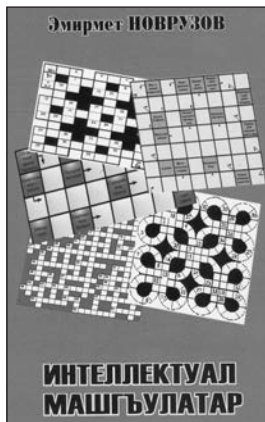
Бес вучиз я, рагъ цаварал атайла Чиг вуна лагъ, чакай катна чубнуьх хьун?! Иервилел дамагдай на гъамиша, Лагъ, гыкI хурай ви гафарин чIалахъ зун?!

ЧЕХИ ГЪУБЛУЪН АЯЛВАЛ...

Къацу векъер къужахдавай булахдин яд, ифиз-юкъуз ргавза. Пимил яргъал къакъатайла къванер галаз бици кIел хъиз къугъвазва. Капу физвай аялдиз хъиз

сифте адаз авахъунни четин тир. Цуьквер алай тIулал атай яд са гагъда ванер тийиз секин тир. Рази тахъай аялди хъиз гагъ хъел аваз, гагъни ада хъверзавай. Белки булах чIехи гъублуън аялвал я, жегъилвилек зверзавай?!

ХЪАЙИ ЧIАЛАЛ МАДНИ СА КТАБ

И мукъвара Бакудин "Нурлан" нешриятда чап хъайи са ктаб лезги чIалал рикI алайбуру патал хъсан савкъват я. "Интеллектуал машгъулатар" тIвар алай ктабдин автор лезги кIелдайбуруз фадлай чизвай къелемэгъли Эмирмет Новрузов я. Вичин цIудралди макъалаяр, кроссвордар, криптограммаяр, цикловордар, имуча-муча-яр "Самур", "Лезги газет", "КцIар" ва маса газетрин чинриз акъатай

Э.Новрузован ктабда автордин яратмишунрин чешнеяр гъатнава. И чешнейри кIелдайбуруз чпин алакунар, дуьньякьатIунар синагъ ийидай, хайи чIалакайни чиликай, чи медин эсеррикай, бубайрин ва арифдаррин гафарикай, гъакIни маса месъалайрикай веревирдер ийидай мумкинвал гузва.

Ктабдиз кхъенвай сифте гафуна КцIар райондин Лечетрин хуьруьн юкъван мектебдин завуч Султангъмед Демирова ам арадиз гъун паталди авторди гзаф зегъметар чIугунвайди, яшар 70-далай алатнавай Эмирмет Новрузова къени галатун тийижиз кIвалахзавайди къейд авунва. Хайи чIал рикIай кIанарзавай и ктабдин редактор Жалал Багъирахтул я.

САМЫЕ БОГАТЫЕ МОНАРХИ МИРА

Американский Forbes назвал 15 самых богатых монархов мира. На первом месте оказался 80-летний король Таиланда Пумипон Адульядет, чье состояние журнал оценил в 35 миллиардов долларов. Впрочем, тайскому правителю далеко до "обычного" бизнесмена Уоррена Баффета, который с 62 миллиардами долларов признан самым состоятельным человеком мира.

В 2007 году состояние Пумипона Адульядета было в семь раз меньше, чем теперь. Теперь же король, чья династия правит в Таиланде уже 600 лет, опередил традиционно считавшегося самым счастливым правителем мира - султана Брунея Хаджа Хассанала Болкиаха с 20 миллиардами долларов. Правда, аналитики объясняют это не увеличением богатства Адульядета, а тем, что информация о его активах стала намного более прозрачной.

Сам султан Брунея занял в списке Forbes четвертое место и пропустил вперед себя шейха эмирата Абу-Даби Халифа Бен Зайеда аль-Нахьяна с 23 миллиардами и короля Саудовской Аравии Абдуллу ибн Абдель Азиза с 21 миллиардами долларов.

Чуть меньше, чем у брунейского султана, состояние у шейха Дубая Мухаммеда бен Рашида аль-Мактума - 18 миллиардов долларов. В списке также присутствуют шейх Катара Хамад бин Халифа аль-Тани - два миллиарда долларов и седьмое место, а также король Марокко Мохаммед VI - полтора миллиарда долларов, восьмое место.

Кроме того, нефть поддерживает "на плаву" состояния султана Омана Кабус бин Саида с 1,1 миллиардами долларов (10-е место) и шейха Кувейта Сабаха аль-Ахмеда аль-Джабера аль-Сабаха - 500 миллионов долларов (13-е место).

Самый богатый европейский монарх - наследный принц Лихтенштейна Ганс-Адам II - с пятью миллиардами долларов занял шестую строчку списка.

Самый завидный холостяк мира, принц Монако Альберт II занял девятое место с 1,4 миллиардами долларов. Унаследованное принцем состояние включает недвижимость, антиквариат, произведения искусства, а также пакет акций казино Монте-Карло.

11 место занял арабский миллиардер и филантроп принц Карим Ага Хан с состоянием в один миллиард долларов, который получил титул королевского высочества от британской королевы и шаха Ирана. С 1957 года Ага Хан является духовным лидером исмаилитов, одной из наиболее крупных мусульманских общин. Она объединяет 15 миллионов человек в 25 странах мира. Возглавляемая им группа Ага Хан Development Network объединяет ряд благотворительных организаций, работающих, в том числе, в области образования, культуры, медицины и строительства.

В рейтинге Forbes оказалось всего две женщины. Королева Великобритании Елизавета II оказалась на 12 строчке с состоянием 650 миллионов долларов. Она взошла на трон в возрасте 25 лет, а в 2007 году стала старейшим британским монархом, обогнав 20 декабря по возрасту свою прапрабабушку королеву Викторию. 14 место заняла королева Нидерландов Беатрикс с 300 миллионами. Поговаривают, что в отличие от своей британской "коллеги", Беатрикс может отречься от престола в пользу старшего сына.

Самым "бедным" из богатых монархов стал единственный в настоящий момент абсолютный монарх на африканском континенте король Свазиленда Мсвати III. Его состояние оценивается в 200 миллионов долларов. Впрочем это не помешало ему построить по отдельному дому каждой из своих 13 жен (с последней он тайно сочетался браком в апреле прошлого года), а также потратить на вечеринку в честь своего дня рождения 2,5 миллиона долларов.

ГАФАЛАГ

Сулук	- суфи тарикъатдин шейхери кьилди ибадатдай чка
Чуква Кести	- чепедин къажгъан (хърак кутадай)
Караш Кула	- халичадин бине тIваларикай хранвай чIехи зимбил
Чали	- арабадал эцигдай чIехи зимбил
Цуьл Термил	- гьвар - къав гатадайди
КьитI	- къев
Кураб	- балдургъан
Къаят	- бес я
КъачI	- набататдин гевде
ТIатIаб	- балдургъан
Гъайра	- ревность
Чугъ	- кIам
Кхел	- бурандин къен михьдай алат
Хурчарар	- чIехи гьебе
Чамха	- чухверрин са жуьре

HARVARD UNIVERSITETINDƏ İKİ MAGİSTR YERİ AÇILIB

ABŞ-ın nüfuzlu Harvard Universiteti beynəlxalq inkişaf sahəsində təşkil olunan iki yeni magistr proqramı - "Master in Public Administration in International development" MPA/ID və "Mason Program" çərçivəsində tələbə qəbulu elan edib. MPA/ID beynəlxalq inkişaf sahəsində yeni nəsil peşəkarların və analitiklərin hazırlanması üçün nəzərdə tutulan iki illik magistr proqramıdır. Proqram üzrə magistr dərəcəsi almaq üçün müsabiqədə xarici universitetlərə müstəqil şəkildə qəbul olunan, eyni zamanda bu əsasnamənin tələblərinə cavab verən Azərbaycan vətəndaşları da iştirak edə bilərlər. Proqramda iştirak etmək istəyənlər namizədlər üçün internet vasitəsilə sənəd qəbuluna dekabrın 1-dən etibarən start veriləcək. "Mason Program" isə siyasi, sosial, yaxud iqtisadi dəyişikliklər təşəbbüsü ilə çıxış edib, onların həyata keçirilməsi üçün zəruri olan təhlil, idarəetmə və liderlik biliklərinin inkişaf etdirilməsi üçün nəzərdə tutulan bir illik magistr proqramıdır. Bu proqramda da ingilis dilini mükəmməl bilən, Azərbaycanda bakalavr dərəcəsinə başa vuran vətəndaşların iştirakı mümkündür. Proqramda iştirak etmək üçün sənədlərin qəbuluna dekabrın 5-dən başlanılacaq. Hər iki proqram üzrə sənəd qəbulu prosesi iki ay davam edəcək.

Sözgedən proqramlar haqqında daha ətraflı məlumatı WWW.hks.harvard.edu və ya WWW.ksg.harvard.edu rəsmi internet saytlarından əldə etmək mümkündür.

СУВАР КЪУД ЮКЪУЗ КЪИЛЕ ФИДА

Дуьньядин мусурманрин виридалайни рикI алай суваррикай тир Къурбан сувар алай йисан 8-9-декабрдиз къейд ийида. Суварин йикъар гъафтедин I ва II йикъариз дуьшуьш жезвайвилай киш ва гъяд йикъарни галаз (6-7-декабрь) къуд юкъуз ял ягъида.

ЕЛАН

Баки şəhərinin və ətraf qəsəbələrində sakinləri "Samur" qəzetinə abunə yazılmaq üçün "Qaya" mətbuat yayımı firmasına müraciət edə bilərlər.

Телефон: 441-35-33.

"Самур"

САМУР

Главный редактор
Седагет КЕРИМОВА

Адрес редакции:
AZ 1073 Баку, Метбуат проспекти, 529-й квартал, Издательство "Азербайджан", этаж 3, каб. № 101.

e-mail:
sedagetkerimova@rambler.ru
Расчетный счет

2623308000
Капитал банк г.Баку
1-й Ясамальский филиал
код 200037
ВОИН 130024708
Газета
зарегистрирована в
Министерстве печати и

информации
Азербайджанской
Республики. Рег. № 78

Индекс: 5581
Тираж: 2000
Заказ: 4798

Тел: 432-92-17